

Конструювання змісту та відбір форм вивчення студентами спецкурсу „Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“

Основна ідея розв'язання даної проблеми полягає в тому, щоб спрямувати пропедевтичний спецкурс „Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“ на формування у майбутнього вчителя початкової школи інформатичних знань і практичних навичок у процесі роботи з комп'ютерними навчальними програмами під час вивчення тем суспільствознавчо спрямування.

У нашому дослідженні, при відборі навчального матеріалу для вивчення студентами у процесі спецкурсу „Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“, за головні орієнтири обрано такі принципи: комп'ютерної та особистісної зорієнтованості, праксеологічності, компетентності, інтегративності, рефлексивності, модульності, а також системно-діяльнісний принцип.

Крім того, ми керувались основними критеріями, згідно з якими дослідник О.В.Суховірський [2, с.159-160] пропонує відбирати зміст вузівської підготовки вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій. Мається на увазі: готовність майбутнього педагога до використання інформаційних технологій, орієнтацію на зміст початкової освіти та структуру діяльності вчителя початкових класів; врахування сучасного стану вищої освіти, її фінансово-економічного, кадрового і технічного забезпечення; відповідність законодавчим та нормативно-правовим актам України, що врегульовують правові відносини в галузі освіти (автор. – в тому числі відповідати вимогам Державного стандарту вищої та початкової загальної школи, Закону України „Про Національну програму інформатизації, навчальним програмам з предметів „Інформатика“, „Нові інформаційні технології“, „Людина і світ з методикою викладання“, „Методика курсу „Я і Україна“) та можливість органічної інтеграції в навчальні плани ВПНЗ.

Крім указаних ми орієнтувались і на додаткові критерії: розвиток наукових досягнень з предмета викладання („Людина і світ з методикою викладання“); урахування специфіки предмета викладання у початковій школі у майбутньому.

Окреслимо структуру та зміст запропонованої нами програми спецкурсу *„Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“*. Програма розрахована на 36 годин навчальної роботи, з них 4 год. займає проведення лекції; 12 год. – самостійна робота; 6 год. – індивідуальна робота; 14 год. – педагогічна практики у початковій школі. В такому обсязі спецкурс був апробований за спеціальністю „Початкове навчання“ 3 року навчання у Бердянському державному педагогічному університеті, у Волинському державному університеті імені Лесі Українки, у Полтавському державному педагогічному університеті імені В.Г.Короленка, в Уманському державному педагогічному університеті імені Павла Тичини.

Відзначимо, що в залежності від нових вимог інформатизації освіти та умов конкретного навчального закладу може змінюватися обсяг навчальних годин, які виділяються на даний спецкурс. Наслідком такого стану речей може бути введення додаткових тем, пов'язаних з новими видами текстової та графічної обробки та присвячених створенню нових електронних дидактичних матеріалів (як наприклад, гіпертекстових, анімаційних, мультимедійних пакетів).

Програма базується як на модульному і комп'ютерно орієнтованому, так і на діяльнісно-особистісному підході до структурування навчального матеріалу і включає два змістових модулі.

Перший модуль *„Комп'ютеризація навчального процесу в початковій школі“* включав такі теми для розгляду студентами: *„Комп'ютеризація навчального процесу у початковій школі“* і *„Особливості структури і змісту програм та підручників із курсу „Я і Україна“ та можливості використання комп'ютерних навчальних програм при вивченні окремих тем“*. Для вивчення на лекційних заняттях майбутнім учителям початкової школи пропонувались питання: проблема використання інформаційних технологій в українській загальноосвітній початковій школі; аналіз розвитку впровадження нових

інформаційних технологій у різних країнах світу; основні принципи відбору і розміщення навчального матеріалу з громадянської освіти у початкових класах з використанням комп'ютерних навчальних програм.

Другий модуль „Методика застосування комп'ютерних навчальних програм на уроках з курсу „Я і Україна““ включав такі теми для розгляду: „Методика використання комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“, створених для вивчення тем природознавчого спрямування“ і „Методика використання комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“ при вивченні тем суспільствознавчого спрямування на етапі усвідомлення нового матеріалу“. Для вивчення на лекційних заняттях пропонувались питання: інформаційна культура вчителя початкових класів; демонстрація можливостей персонального комп'ютера; призначення клавіш клавіатури; методика застосування комп'ютерних навчальних програм природознавчого спрямування: „Погода“, „Зелене диво“ („Допоможи Сашкові збирати гриби“, „Хвойні й листяні рослини“, „Дерева, кущі, трав'янисті рослини“, „Для спостережливих“, „Квіткові історії“); „У світі тварин“ („Де чії ноги“, „Хто у нас зимує“), „Клімат“, „Сторінка – цікавинка“; „Вінні на рибалці“ застосування комп'ютерів в житті людини і розширення обсягу інформаційної картини світу; розвиток пам'яті, уяви і пізнавальних інтересів; методика роботи з комп'ютерними навчальними програмами при вивченні тем суспільствознавчого спрямування такими як: „Зустрічаємо Великдень“, „Народний одяг українців“.

Лекційні заняття за умови наявності необхідної комп'ютерної техніки в аудиторії передбачено проводити із застосуванням електронних носіїв інформації.

Зауважимо, що досвідчений викладач організовує навчально-пізнавальну діяльність студентів таким чином, щоб вони могли самостійно оволодівати необхідною системою знань, продуктивно мислити, прогнозувати результати діяльності, порівнювати їх з отриманими та робити висновки, ефективно застосовувати набуті інформативні уміння.

При формуванні змісту та інформаційній наповненості навчальних модулів пропонованого нами спецкурсу „Застосування комп'ютерних програм

на уроках з курсу „Я і Україна“ проаналізовано знання і уміння, які мають формуватися у студентів після вивчення кожної теми. Із усього обсягу професійних умінь майбутнього учителя виділено найбільш визначальні у наступності викладання навчального матеріалу.

З метою розвитку творчих умінь та навичок застосування КІТ у навчальному процесі в рамках спецкурсу запропоновано такі завдання для самостійної роботи студентів:

1. Сформулювати вимоги до засвоєння учнями вивченого матеріалу (тема уроку за вибором студентів) з громадянської освіти із використанням комп'ютера.

2. Охарактеризувати вікові особливості учнів початкових класів при застосуванні комп'ютерних навчальних програм.

3. Що нового відбулося у освіті України впродовж останнього десятиріччя? Навести факти.

4. Проаналізувати поняття „комп'ютерна грамотність“, „комп'ютерна безпека“, „комп'ютерна залежність“ і подати у письмовому вигляді.

5. Користуючись словниками, дати визначення поняття „інформація“, „комунікаційні технології“, „комп'ютерна революція“, „комп'ютеризація“, „комп'ютерна програма“, „комп'ютерна мережа“ у вигляді звіту.

6. Користуючись рекомендованою нижче літературою, проаналізувати інформацію про сучасний стан комп'ютеризації у початковій школі та законспектувати.

7. Підготувати фрагмент уроку з курсу „Я і Україна“ при вивченні тем з природознавства або громадянської освіти із використанням відомих комп'ютерних навчальних програм.

Загалом, управління пізнавальною діяльністю студентів згідно запропонованого спецкурсу „Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“ передбачає: розробку і структуру пакетів індивідуалізованих завдань на кожне заняття; використання міні-текстів, ксерокопій; використання учбових відеофільмів (в тому числі на комп'ютерах) з постановкою евристичних питань; підсиленням міжпредметних зв'язків з пройденими та майбутніми предметами; організація дискусій, ігор і т. ін.

Практичне засвоєння навчального матеріалу із спецкурсу „Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“ запропоновано здійснювати під час проходження студентами педагогічної практики у початковій школі.

Педагогічна практика є важливою ланкою в системі професійної підготовки вчителів. Оскільки компетентне виконання педагогічної діяльності вимагає володіння певними вміннями, які можна здобути лише на практиці, а саме:

- уміння ставити і розв'язувати педагогічне завдання;
- уміння спілкуватися, організації педагогічного процесу як співробітництва і взаємодії;
- уміння організовувати навчальний матеріал як систему пізнавальних завдань, здійснювати між предметні зв'язки, формувати загальнонаукові та спеціальні уміння і навички;
- уміння орієнтуватися на учня, його індивідуальні особливості;
- прогностичні і проєктивні уміння;
- методичні уміння;
- самоосвітні уміння і навички [1,с.7-8]

На практиці педагогічна діяльність студентів удосконалюється на підґрунті змістового фактичного матеріалу, пізнання і результативне засвоєння якого можливе лише через реальне спостереження.

У процесі проходження педагогічної практики, як однієї з дієвих форм навчального процесу, продовжується навчання студентів, закріплюються теоретичні знання та виробляються практичні вміння як змістовного, так і професійно-педагогічного характеру щодо розробки і запровадження комп'ютерних навчальних програм під час вивчення курсу „Я і Україна“ у початковій школі. Практику студенти проходять у школах (у нашому дослідженні: Волинської, Полтавської, Черкаської та Запорізької областей), які забезпечені необхідною комп'ютерною технікою.

Під час проходження практики студенти оволодівають практичним навчальним матеріалом за темами: „Сутність поняття „комп'ютеризація“ та її вплив на ефективність навчального процесу“, „Наслідки інформаційного вибуху в

80-90- роки ХХ століття“ , „Аналіз та особливості структури і змісту діючих програм та підручників із курсу „Я і Україна“ та можливості використання комп'ютерних навчальних програм при вивченні окремих тем“, „Організація і методика використання комп'ютерних навчальних програм на уроках з курсу „Я і Україна“ при вивченні тем суспільствознавчого спрямування“.

До завдань педпрактики студентів віднесено: підбір необхідного обсягу навчального матеріалу, систематичне створення проблемних навчальних ситуацій. Особлива увага у процесі педагогічної практики відведена на відпрацювання методики навчання курсу „Я і Україна“ із застосуванням комп'ютерних навчальних програм.

Під педагогічної практики, як справедливо зауважують дослідники Г.О. Шульдик [3,с.4] відбувається не лише перевірка теоретичної і практичної підготовки студента до майбутньої самостійної предметної роботи у школі, але й створюються широкі можливості для збагачення творчого і дослідницького потенціалу майбутнього учителя.

Тому, з метою формування у студентів навичок дослідницької роботи їм запропоновано завдання: розробити власну (авторську) комп'ютерну навчальну програму до уроку з курсу „Я і Україна“ (на вибір); представити презентацію фрагменту уроку з курсу „Я і Україна“ (на вибір).

Відмітимо, що важливою умовою проведення практичних занять у початковій школі є наявність у студентів первинних (пропедевтичних) знань та навичок роботи з комп'ютером, зокрема: з інтерфейсом операційної системи, файловою системою, текстовими та графічними редакторами, електронними таблицями, системами управління баз даних.

Тому кожне заняття з педагогічної практики складається з двох частин: безмашинної, під час якої викладач готує студентів до виконання завдань на комп'ютері, та комп'ютерної, спрямованої на формування комп'ютерної грамотності та закріплення операцій і дій безмашинної частини заняття.

Основними засобами навчання у запропонованій нами методичній системі є методичний посібник та комп'ютерні навчальні програми з відповідними програмним забезпеченням.

Протягом навчання спецкурсу студенти поступово оволодівають суттєвими ознаками понять, вчать підводити об'єкти під дані поняття. Що стосується засвоєння комп'ютеризованих знань, умінь і навичок з курсу „Я і Україна“, передбаченого цією програмою, відмітимо, що вони знаходяться в основному у відношенні підрядності, тобто для порівняння і узагальнення залучається матеріал, який достатньо засвоєний під час визначення зазначених предметів. Таким чином втілюється принцип узгодженості використання інформаційних технологій з календарними планами початкової школи та інтеграції двох інформаційних технологій навчання, традиційного (звичайного) та комп'ютерного.

Для навчальної роботи студентів експериментальної групи згідно із спецкурсом „Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“ у ВПНЗ використано різні засоби і методи навчання з урахуванням специфіки діалогу „студент-комп'ютер-викладач“. А саме: пояснювально-ілюстративні, репродуктивні, проблемні, частково-пошукові, дослідницькі.

Виходячи із змісту запропонованого тематичного плану спеціального курсу „Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“ розроблена структура залікового кредиту дисципліни. Вона представлена в наступній таблиці.

Таблиця 3.10

Структура залікового кредиту дисципліни спецкурсу „Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“

№ п/п	Тема	Кількість годин			
		Лекції	Педагогічна практика	Самостійна робота	Індивідуальна робота
Змістовний модуль I. Комп'ютеризація навчального процесу у початковій школі					
	Тема 1. З історії комп'ютеризації початкової освіти	1	2	2	1
	Тема 2. Особливості структури і змісту програм та підручників із курсу „Я і Україна“ та можливості використання комп'ютерних навчальних програм при вивченні окремих тем	1	2	4	2
Змістовний модуль II. Методика застосування комп'ютерних навчальних програм на уроках курсу „Я і Україна“					
	Тема 3. Методика використання комп'ютерних програм створених для вивчення тем природознавчого спрямування на уроках з курсу „Я і Україна“	1	6	4	2
	Тема 4. Методика використання комп'ютерних програм при вивченні тем	1	4	2	1

Загалом, професіонально-педагогічна спрямованість запропонованого спецкурсу „Застосування комп’ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна” покликана розвинути та поглибити інформаційну культуру, практичну підготовленість студентів у ВНЗ до застосування КІТ при викладанні своїх предметів у початковій школі, а також розширити професійний кругозір майбутніх учителів.

Майбутні учителі зможуть забезпечити навчання учнів відповідно до вимог сучасної парадигми початкової освіти тільки у тому випадку, якщо навчальний матеріал, необхідний для набуття ними інформатичних знань, умінь та навичок, систематизовано і сконцентровано в одому стиснутому навчальному курсі.

Для практичного підтвердження цієї тези, після отримання даних вхідної діагностики, процес навчання студентів у ВНЗ застосовувати КІТ у майбутній професійній діяльності при викладанні суспільствознавчо-природознавчих дисциплін у початковій школі розділено на два напрямки: для контрольної групи – із використанням традиційної форми навчання, без вивчення спецкурсу „Застосування комп’ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“, а в експериментальній групі – з вивченням спецкурсу „Застосування комп’ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“.

ЛІТЕРАТУРА

1. Педагогическая практика в начальной школе: учеб. пособие для студ. сред. пед. учеб. заведений / Г. М. Коджаспирова, Л. В. Борикина, Н. И. Бостанджиева и др.; под. ред. Г. М. Коджаспировой, Л. В. Борикиной. – [2-е изд., перераб. и доп.] – М.: Издательский центр „Академия“, 2000. – 272 с.
2. Суховірський О.В. Підготовка майбутнього вчителя початкової школи до використання інформаційних технологій: дис.... канд. пед. наук.: 13.00.04 / Суховірський Олег Васильович. – К., 2005. – 303 с.

3. *Шулдик Г. О.* Педагогічна практика: навч. посібник для студентів пед. вузів / Г. О. Шулдик. – К.: Наук. світ, 2000. – 143 с.

Ключові слова: громадянська освіта, професійна компетентність, сучасні комп'ютерні технології навчання, педагогічна практика.

У статті представлений власний досвід організації навчальної діяльності з використанням комп'ютерних технологій навчання. Розроблений спецкурс „Застосування комп'ютерних програм на уроках з курсу „Я і Україна“ для студентів зі спеціальності «Початкова освіта».